

Чет тилин окутуудагы үйрөнчүк сөздүгүнүн ролу

Жогорку окуу жайларынын студенттеринин көпчүлүгү өз оюн толук жеткиликтүү айтып бере алышпайт. Бул көрүнүш анын билим деңгээли тайкы деген түшүнүккө жатпайт. Анткени, жазуу жүзүндө тапшырмаларды берсең алар аткара алышат. Маселенин же мисалдын чыгарылыш жолун, алынган жыйынтыгы жөнүндө жетишерлик айтып бере албагандар арбын. Пайда болгон проблема математиканы окуп үйрөнүүдө студенттер теорияны окуп жана маселелерди чыгарууну түшүнөт, бирок окулуучу материалдарды айтып берүүгө анчейин этибар беришпейт.

Ошентип математикалык жөндөмдүүлүктү өнүктүрүү тил мейкиндигинде да мүчүлүштүккө учурайт. Математикалык тилди өздөштүрүү окутуунун негизги элементтеринин бири болуп эсептелет. Студенттин үй тапшырмасын аткаруусун түшүндүрүүдө керектелүүчү сөздөрдү табуу – бул теорияны өзүнүн эсинде сактап калуусун бышыктайт жана бул терминология менен тыгыз байланышта. Өзүнүн ой- пикирин айтууда тил каражаты өзгөчө мааниге ээ жана логикалык берилишине көнүктүрөт. Өз ара сүйлөшүү – сүйлөө речинин продуктусунун сапатын жогорулатат.

Математикалык тилдин өзгөчөлүгү ушунда ал түшүнүктөрдү конкреттүү айкындайт. Мында так, өркүндөтүлгөн терминология колдонулат. Терминдердин көпчүлүгү адекваттык аныктамада колдонулат. Бардык синонимдер жана көп образдуу сүйлөө речтик айтылыштарда бир эле ойду айтууда пайдаланылат. Математикалык стиль башка илимдерге которулуп анын тилин байытууга өбөлгө түзөт. Математикалык терминдердин сөздүгүндө жана математикалык образ менен бирдикте: белгилөөлөр, символдор, формулалар өз ара тыгыз байланыш.

Үйрөнчүк сөздүктүн математика окутуучуларына да пайдалуу, алардын кругозорун кеңейтип, математикалык маданиятынын өнүгүшүнө өбөлгө болмокчу. Айрым учурларда студенттер туура эмес варианттагы айтылыштарды айтуусуна күбө болуп калабыз. Мисалы, туура эмес басым жасоонун негизинде улуу математиктердин аттарын атоодо: Ньютон, Тейлор, Маклорен, Кронекер, Чебышев деп айтып жүрүшөт. Эгер ушул айтылыш студенттин аң сезиминде калыптанып калса мезгил өтүп мугалим болгондон кийин деле окуучуларга ката айтып өтүшү мүмкүн.

Жогорудагы келтирилген мисалдардын туура басым жасап аталышы Ньютон, Тейлор, Маклорен, Кронекер, Чебышев делип туура басым жасап атыканыбыз туура. Айрыкча үйрөнчүк сөздүгүн математиканы чет тилинде окууда эффективдүү пайдалана алабыз. Акыркы учурларда математикалык билим берүү чет тилинде жүргүзүү өз тилиндей эле болуп калды. Муну тилиндеги математикалык терминология камсыздайт.

Мындай сөздүккө таянып кыска убактын ичинде окулуучу материалды жана математикалык образда ой жүгүртүүнү чет тилинде эркин жүргүзүүгө шарт түзүлөт. Ошентип кыска мөөнөттө математика областы боюнча чет тилин өздөштүрүү аркылуу жогорку деңгээлде жете алат деген ойдобуз. Бүгүнкү күндө түрдүү тематикадагы гранттарды жазуу чет тилинде жүргүзүлөрүн турмуш тастыктап жатпайбы. Анда үйрөнчүк сөздүгүнүн англис жана кыргыз тилинде берилишине бир нече темалардын окулушун мисалга кетирели.

КОШУУ

Математикалык жазалышы	тилде	Англис тилинде	Кыргыз тилинде
$a+b=c$		Addition	Кошуу
a		The first addend	1-кошулуучу
b		The second addend	2-кошулуучу
C		Sum	Сумма
+		Sing of addition	Кошуу белгиси
=		Sing of equal	Барабар белгиси
		Reading:	Окулушу:

	A plus b is equal to c	а ны в га кошсок с га барабар
$11+5=16$	Example: Eleven plus five is equal to sixteen	Мисалы: Он бир кошуу беш он алтыга барабар.

КЕМИТҮҮ

Математикалык тилде жазалышы	Англис тилинде	Кыргыз тилинде
$a-b=c$	Subtraction	Кемитүү
a	Minuend	Кемүүчү
b	Subtrahend	Кемитүүчү
-	Difference	айырма
+	Sign of minus	Кемитүү белгиси
=	Sign of equal	Барабар белгиси
	Reading: A minus b is equal to c	Окулушу: а дан в ны кемитсек с га барабар болот
$13-7=6$	Example: Thirteen minus seven b is equal to six	Мисалы: Он үчтөн жетини кемитсек алтыга барабар.

КӨБӨЙТҮҮ

Математикалык тилде жазылышы	Англис тилинде	Кыргыз тилинде
$a * b = c$	Multiplication	көбөйтүү
a	The first multiplicand	биринчи көбөйтүүчү
b	The second multiplicand	экинчи көбөйтүүчү
c	Produkt	көбөйтүндү
*	Sign of multiplication	Көбөйтүү белгиси
=	Sign of equal to c	Барабар белгиси
	Reading: a multiplied by b is equal to c	Окулушу: а ны в га көбөйтсөк с га барабар
$8 * 3 = 24$	Example: Eight multiplied by three is equal to twenty four	Мисалы: сегизди үчкө көбөйтсөк жыйырма төрткө барабар

БӨЛҮҮ

Математикалык тилде жазылышы	Англис тилинде	Кыргыз тилинде
$a : b = c$	Division	бөлүү
a	Dividend	бөлүнүүчү
b	Divisor	бөлүүчү
c	Quetient	тийинди
:	Sign of division	бөлүү белгиси
=	Sign of equal	барабар белгиси
	Readind:	Окулушу:

	a divided by b is equal to c	a ны в га бөлсөк с га барабар
$15 : 5 = 3$	Example: Fifteen dividid by Five is equal to three	Мисалы: Он бешти бешке бөлсөк үчкө барабар

БӨЛЧӨКТӨР

Математикалык тилде жазылышы	Англис тилинде	Кыргыз тилинде
a/b	Fraction	бөлчөк
a	Numerator	алымы
b	Denominator	бөлүмү
-	Horizontal line	бөлчөк сызыгы
$2/5$	Proper fraction	Дурус бөлчөк
$7/5$	Improper fraction	буруш бөлчөк
$a/b ; b/a$	Reciprocal fraction reciprocals	Өз ара тескери бөлчөк, өз ара тескери сандар
$1,2/3$	Mixed fraction	аралаш бөлчөк
$2,5$	Decimal	ондук бөлчөк

Студенттерге чет тилин окутууда мындай үйрөнчүк сөздүгүн колдонуу, алардын билим сапатын жогорулатып, сабактын эффективдүүлүгүн арттырарын практика айгинеледи.